Horváth Péter

A vurlitzer nem verkli

(ráadásul semmi köze ahhoz, amiről itt szó lesz)

Az ember csak hálás lehet?

A csapás mindig onnan jön, ahonnan a legkevésbé számítasz rá?

Homályos baráti kötelességemnek éreztem, hogy elmenjek tegnap a Hangszínház előadására az Aranytízbe. *A kíntornász visszanéz* címmel hirdetett előadás darabjának szerzője Béres Attila, hajdani jóbarátom. Baráti kapcsolatunk évekkel ezelőtt megszakadt, soha nem tisztázható okok miatt. Van ilyen. Ma hajnalban arra ébredtem, hogy bordáim kosarában egy kis fekete kutya vonít, és én nem tudom megnyugtatni. Ilyen is van.

Ha valaki nem tudná, az Aranytíz egy budapesti palota neve, az Arany János utca tíz szám alatti telken magasodik. Az átkos, régi időkben kultúrháznak mondtuk az ilyet. Most is annak mondják. Közösségi tér, gazdag, változatos programmal, köztük színielőadásokkal.

A színielőadáshoz általában színpad kell. Az láthatóan nincs a Lovagteremnek mondott kisteremben. Három állványos mikrofon áll a terem túlsó végében, mögöttük üres székek sorakoznak. Tizenegyet számolok meg. Nem tévedtem: tizenegy civilruhás (számomra jobbára ismeretlen) színész vonul be a mi széksoraink közt. A terem egyébként tele van, nyolcvanan-százan lehetünk nézők. Az előadás ingyenes, a Belváros-Lipótváros önkormányzatának ajándéka.

Ingyenes? Hangszínház? Aranytíz?

Sok ez így egyszerre.

Gyanakszom erősen.

A szereplők felsorakoznak előttünk, udvariasan meghajolnak, mi udvariasan megtapsoljuk őket. Egyikük (Rák Kati, színésznő, az előadás rendezője) köszönt minket, elmondja mit fogunk látni és hallani, majd valamennyien leülnek velünk szemben. Civilben vannak, ahogy mi is. Ők is ülnek, és néznek minket.

Jól látjuk egymást.

Minden villany ég a teremben.

A megszólaló zene mosolyt csal az arcunkra. Régi sláger az ötvenes évekből. A közönség java „szépkorú". Ilyenféle zene vitte el koraifjúságunkat. Csupa ígéret volt az élet. A gangon sütött a nap, zengett a ház: „Ószeres! Használt ruhát, cipőt, tárgyat, mindent *viszek*!" Én legalábbis így értettem, *veszek*helyett *viszek*-nek. Hiszen a handlé – ahogy a nagy-

mamám mondta – elviszi a rossz gyerekeket. Talán apámat is ő vitte el, gondoltam, pedig apám nem is gyerek.

A zene elhalkul, negyvenfelé járó férfi lép a középső mikrofonhoz, mond valamiket, már nem emlékszem az első mondatokra, de „jó" mondatok voltak, és „jól" voltak mondva. Miután elmondta, amit akart, visszaült a székére. Megint néztük egymást, kicsit ismét szólt a zene, ezúttal egy másik hajdani slágerből néhány taktus.

Régi óra halkan jár, belsejében táncos pár.

Ilyesmi.

Azután hárman keltek fel a székükről, s léptek a három mikrofonhoz. Ők is mondtak valamiket, amikre nem emlékszem, pedig akkorra már valahogyan tudtam, és nem csak én, de az egész közönség tudta, hogy egy suszterről, a feleségéről és két fiukról szól a történet, amit a kisebbik fiú mesél nekünk, akiből *kíntornász* lesz, így, hosszú í-vel, és immár mi is benne vagyunk a történetben és a történésben.

Mert volt történet és történés is, mégpedig egyszerre.

A történet egy kisfiú és egy bérház történetmorzsáiból épült, de olyan légiesen, hogy akár a képzelet szüleménye, délibáb is lehetne. De nem az. Alakjai gyerekkorunkból ismerősek. Házbizalmi, házmester, elvtárs-úr, szépasszony, és semmi sem az, aminek látszik, de az sem, aminek nem látszik, ráadásul már elmúlt az egész, mintha nem is lett volna, pedig volt, éspedig velünk volt minden, mi voltunk az a minden, az a semmi, Budapesten, a nyolcadik kerületben, a Práter utca tőszomszédságában, vagy egészen másutt, az ötvenes-hatvanas években.

Na jó, hát nem mindenki volt ilyen.

Egy suszter, akinek külön bejáratú műhelye van: a konyhából függönnyel leválasztott munkasarok, akinek szobaszőnyegét nem piszkolják be idegen talpak, mint az úriszabóét. Egy büszke, egy rátarti mester, egy szerencsés pofa, akinek a jelenét nem egészen, csak a múltját és a jövőjét vette el a rendszer.

Erről mesél a suszter kisebbik gyereke nekünk (mintegy a jövőnek, ami jobbára már elmúlt, ahogy magunkra nézek, mégpedig anélkül múlt el, hogy valami *igazit* hozott volna, valami vitathatatlanul szépet és értékeset.) Minderről mégis vidáman mesél a leendő kíntornász, bizalommal, miközben „megfojtják a kisipart", a Szabad Európa Rádió egy nagy sistergés csupán, és még senkinek nincs nájloninge.

Az egyik (Hašek tollára méltó) epizódban a kisfiú tíz forintot kap otthon, hogy megvegye a katekizmust a hittanórára, ahová dafke lett beíratva. Hanem a kissrác kamasz bátyja kiénekli öccse zsebéből a tízest, cserébe „kéz alól" szerez neki katekizmus-könyvet. A hitanvizsgán aztán

kiderül, hogy a „kis szentírás” zsidó szerzők műve, a könyv az izraelita hitközség kiadványa. A botrány híre szájról szájra, házról házra, utcáról utcára terjed. Végül Béreséknél (*véletlenül* így hívják a suszteréket) megjelenik egy fekete ember, hogy megalázott hitsorsain lelkileg és anyagilag egyaránt segítsen. A kissrác apja önérzetesen tiltakozik. Ő nem hitsorsos és nincsen megalázva, igaz, hogy szegény, de tisztességes kisiparos, kiváló, okleveles cipész mester. Ám a fekete ember szigorú. Minden megbocsátható, mondja, kivéve az, ha valaki a hitét megtagadja. Mert az ilyen hazátlanul fog bolyongani egész életében.

Így, így – fejezi be a történetet vidáman bólogatva a leendő kíntornász, mintegy jelezve, hogy mindannyiunkat így ér el majd a meséink vége.

Nagyjából ennyi a történet.

A történés pedig...

Hölgyeim és Uraim, híveim az Úrban...

A tizenegy színész olyan elementáris akarattal, erővel, tehetséggel *meséli* a történetet, hogy ellenállhatatlanul belevonz, belevarázsol a sztoriba minket, anélkül, hogy a hagyományos értelemben szerepet játszanának, csupán egy kicsit úgy tesznek, mintha, és mi azon kapjuk magunkat, hogy mi is ott lakunk velük abban a gangos bérházban, amit jobban látunk, mintha díszlet jelezné, ott ácsorgunk az udvaron, ahol Takács elvtárs-úr veri a csőkolompot a lakógyűlésre a poroló mellett, mégis itt és most esik meg velünk minden, mondhatni mi esünk meg *újra*, mert velünk is ilyesmik voltak, ilyesmik történtek, ilyesmik estek, ilyen volt minden, ami végül idevezetett valamennyiünket az Aranytízbe, szépkorúakat és fiatalabbakat, közönséget és színészeket, ráadásul mi tehetünk arról is, amiről pedig nem egészen.

És ez katartikus.

Letaglózó és felemelő egyszerre.

Egyrészt tehát szeretném felhívni nagybecsű figyelmüket a produkcióra, ha tehetik, nézzék meg! Másfelől, lapozzanak vissza az Új írás lapszámaiban, olvassák el újra a már megjelent kíntornászati elbeszéléseket, és ha véletlenül megjelenne egyszer Béres Attila *A kíntornász visszanéz* című regénye, hát okvetlenül vegyék majd meg és olvassák el. Harmadrészt pedig – bár lehet, hogy ez végképp csak engem érdekel – kicsit tűnődnék még azon, mivel is érték el az előadók ezt a (szavamra, ritka!) színi varázslatot, amivel, amiben kis fekete kutyák ugatnak bordáink kosarában, olyan engesztelhetetlen szeretetvággyal, hogy még másnapi álmainkban is látjuk-halljuk őket. Hiszen még igazi színpadjuk se volt a játékosoknak, díszletük, jelmezük se, nem játszották el a megidézett szituációkat, csupán elmesélték őket. Hangszínház... Majdnem olyan, mintha rádióból hallgat-

nánk a hangjátékot, képzeletünk ugyanúgy működik, miközben itt *látjuk a mesélőket:* épp olyan esendő civilek, mint mi, ugyanakkor mégse egészen, mert amikor a mikrofonhoz lépnek, az arcuk megváltozik, mintha éppen nem is *itt*, hanem *ott* lennének, aztán visszaülnek a székükre, és minket néznek, miközben ők is hallgatják az éppen mesélőket...

Érdekes.

Ilyesmi volt Ruszt József színháza valamikor régestelen régen.

Megint volna esély az idő közös megélésére?

Igen, hálásnak kell lennem, köszönettel tartozom minden élményért, amit megadatik élnem. És ahogy minden csapás onnan jön, ahonnan legkevésbé várod, a legértékesebb dolgok is onnan érkeznek, ahol az előítéleteink szerint meg se születhetnének.

Ingyenes.

Hangszínház.

Aranytíz.

Igen.

HANGSZÍNHÁZ
A KÍNTORNÁSZ (SIC!) VISSZANÉZ
Béres Attila hangjátéka
SZEREPLŐK:

Öcsi – Bodor Géza
Apa – Nagy Sándor
Anya – Rák Kati
Gyuri – Hajnal János
Pidmann, Rabbi – R. Kárpáti Péter
Takácsúr, Hoffer – Várkonyi András
Jézus, Tanfelügyelő, Zahumek – Mesterházi Gyula
Zsigáné – F. Nagy Eszter
Hollóné – Sztárek Andrea
Hölgy, Sivák Olga – Kondákor Zsófi
Vida – Farkas Alpár

Zenei szerkesztő – Szeles Imre
Rendező – Rák Kati
ARANYTÍZ
2021. szeptember 21.